

Gelijkheid van man en vrouw in het nationaliteitsrecht (1)

Citation for published version (APA):

de Groot, G-R. (1981). Gelijkheid van man en vrouw in het nationaliteitsrecht (1). *Burgerzaken : maandblad voor bevolkingsboekhouding en militaire zaken*, (466), 67-68.

Document status and date:

Published: 01/01/1981

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

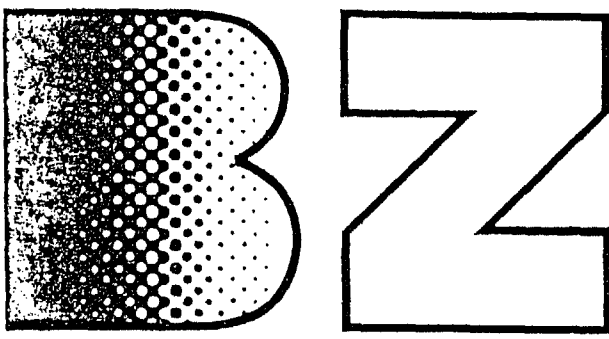
www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

BURGERZAKEN

Maandblad van de vereniging voor
bevolkingsboekhouding en militaire zaken

1 Gelijkheid van man en vrouw in het nationaliteitsrecht^{1,2}

Inleiding

Steeds meer groeit de overtuiging, dat alle wetten in overeenstemming moeten worden gebracht met het beginsel van gelijkheid van man en vrouw.

De meest recente manifestatie van de wens, de wetgeving in het licht van de emancipatie van de vrouw te herzien, is het wetsontwerp tot wegneming van een aantal ongelijkheden tussen man en vrouw in het personen- en familierecht en in enige andere wetten, dat in 1980 aan het parlement werd aangeboden.³

Ook in het nationaliteitsrecht dient de gelijkheid van man en vrouw gestalte te krijgen; een volledige herziening van de Nederlandse nationaliteitswetgeving is daartoe noodzakelijk.

Hierna wil ik ingaan op enkele problemen, die de realisering van de gelijkheid van man en vrouw in het nationaliteitsrecht met zich meebrengt.

Allereerst wil ik echter stilstaan bij de vraag wat „nationaliteit” nu eigenlijk is. Vervolgens zullen enkele opmerkingen worden gemaakt over de vraag volgens welke regels wordt bepaald, wie de nationaliteit van een bepaald land hebben. Daarna zal ik wat concreter worden en trachten aan te geven welke tendensen men internationaal in het nationaliteitsrecht van de diverse landen kan ontdekken. Na al deze nogal algemene beschouwingen stel ik me voor, aan te geven op welke punten het huidige Nederlandse nationaliteitsrecht (de wet op het Nederlanderschap en Ingezetenschap van 1892) in strijd is met het beginsel van gelijkheid van man en vrouw. En tenslotte zal ik uiteraard ingaan op enkele punten van het Voorontwerp Wet Nederlanderschap, dat in de laatste week van 1976 door het Ministerie van Justitie werd gepubliceerd.⁴

Wat is nationaliteit?

Deze vraag kunnen we van verschillende kanten bekijken. We kunnen de vraag strikt theoretisch benaderen, door ons af te vragen, wat men bedoelt aan te geven, wanneer men stelt, dat iemand de nationaliteit van een bepaald land heeft. Maar de vraag kan ook praktisch worden bekeken; in dat geval proberen we na te gaan wat de rechtsgevolgen zijn van de constatering dat iemand een bepaalde nationaliteit heeft. Laten we eerst eens praktisch zijn en ons afvragen, wat de rechtsgevolgen zijn van het hebben van een bepaalde nationaliteit. En het ligt daarbij natuurlijk voor de hand, dat we dan met name denken aan de rechtsgevolgen van het hebben van de Nederlandse nationaliteit.⁵

Als we constateren, dat iemand Nederlander is, mag deze

persoon niet ons land worden uitgezet⁶; hij heeft er recht op om in Nederland te verblijven, zodat de Vreemdelingenwet niet op hem of haar mag worden toegepast.⁷ Verder heeft zo'n persoon in beginsel recht op diplomatieke bescherming van Nederlandse ambassades en consulaten, wanneer hij in het buitenland in moeilijkheden geraakt.⁸

Bovendien zijn voor de toepassing talloze interne administratiefrechtelijke wetten voor het Nederlanderschap van belang. Denkt u hierbij aan de toepassing van de Algemene Bijstandswet⁹ of de mogelijkheid om Nederlandse studietoelagen te verkrijgen.¹⁰ Ik wil uiteraard niet beweren, dat een buitenlander nooit bijstand zou kunnen krijgen, resp. een studiebeurs zou kunnen verwerven, maar één ding is duidelijk, de genoemde wetten behandelen buitenlanders en Nederlanders op verschillende wijze. Voorts brengt het hebben van het Nederlanderschap voor een gedeelte van de personen van het mannelijk geslacht de verplichting mee om dienstplicht te vervullen in de Nederlandse krijgsmacht.¹¹ Het hebben van het Nederlanderschap is verder van belang voor het kunnen bekleden van talloze openbare ambten (zo kunnen immers slechts Nederlanders lid van de Tweede Kamer en van andere vertegenwoordigende colleges zijn).¹²

Enfin, het is duidelijk, dat ik er niet aan kan beginnen om een ook maar enigszins complete opsomming te geven van alle wetten waarvoor het Nederlanderschap op één of andere manier van belang is.

Binnen het kader van het burgerlijk recht is het Nederlanderschap vooral van eminent belang voor het internationale privaatrecht.¹³

Ik moge daarop in dit verband kort ingaan, hoewel hetgeen ik ga zeggen voor de meesten van u bekende stof zal zijn.

Het internationale privaatrecht is in beginsel, wat er zij van zijn benaming, géén internationaal recht; het is nationaal recht en bevat in beginsel geen regels die zijn vastgesteld door boven de diverse staten staande internationale organen. Internationaal privaatrecht is het geheel van regels, die aangeven, welk privaatrecht van toepassing is, als een bepaald geval aanrakingspunten met het recht van meerdere landen heeft.

Internationaal privaatrecht is daarom conflictenrecht; het regelt welk recht van toepassing is op een geval, waar het recht van verschillende landen met elkaar in botsing dreigt te komen.

Als b.v. een Nederlandse man in België overlijdt, komt het probleem op, of voor de beantwoording van de vraag wie de erfgenamen zijn, naar Belgisch of naar Nederlands recht moet worden gekeken. Het is van groot belang deze vraag te beantwoorden, omdat Belgisch en Nederlands erfrecht verschillen en het dus niet ondenkbaar is, dat verschillende

erfgenamen worden aangewezen al naar gelang men Belgisch of Nederlands erfrecht toepast.

Laten we nu eens aannemen, dat een Nederlandse rechter moet beslissen welk recht op de nalatenschap van de in België gestorven Nederlander moet worden toegepast. Hij zal dan moeten overwegen, of het Nederlandse recht ook het onderhavige geval nog wil regelen. Met andere woorden: wil het Nederlandse recht dat in het onderhavige geval Nederlands recht wordt toegepast, of wil het Nederlandse recht, dat in dit geval Belgisch recht wordt toegepast? Het gedeelte van het Nederlandse recht, dat ons vertelt of in een geval als dit, Nederlands of buitenlands recht moet worden toegepast — dit Nederlandse „conflictenrecht” — noemen we het Nederlands internationaal privaatrecht. We gaan nu nog weer even terug naar het zoëven gestelde geval: het Nederlandse internationale privaatrecht bepaalt, dat Nederlands erfrecht van toepassing is, als een persoon van Nederlandse nationaliteit in het buitenland overlijdt.¹⁴ Bepalend voor deze regel van internationaal privaatrecht is dus de nationaliteit van de betrokken persoon.

Vroeger (dat wil zeggen tot voor enkele jaren) hingen vrijwel alle regels van internationaal privaatrecht op de één of andere wijze met de nationaliteit van de betrokken personen samen.

Het internationaal privaatrecht kon slechts — bij wijze van spreken — gehanteerd worden, nadat men had vastgesteld, welke nationaliteiten de diverse personen in een internationaal geval hadden. Zo sterk is het belang van de nationaliteit tegenwoordig niet meer.

In het internationaal privaatrecht wordt tegenwoordig steeds meer afgestapt van een uitsluitend aanknopen aan de nationaliteit en wordt steeds sterker naar de woonplaats van de betrokken personen gekeken.

Men heeft het wel eens zo geformuleerd, dat het internationaal privaatrecht langzamerhand van nationaliteitsaanknoping naar woonplaatsaanknoping overgaat.¹⁵ Maar u zult weten, dat voor sommige gebieden het nationaliteitsbeginsel onwrikbaar is; zo wordt ook thans nog b.v. de geslachtsnaam in het IPR altijd aan de nationaliteit aangeknoopt. Een dergelijke aanknoping b.v. heeft ook nog plaats in het in september j.l. in München ondertekende CIEC-verdrag over de geslachtsnaam.¹⁶

En laten we tenslotte onder ogen zien, dat ook buiten het „typisch juridische terrein” de nationaliteit van belang kan zijn. Denken we aan de sport: in nationale sportteams dienen de leden van het team de nationaliteit te bezitten van het land waarvoor ze spelen (reden voor sommige staten om heel gul te zijn bij het toekennen van hun staatsburgerschap).¹⁷

Na deze verkenning van de rechtsgevolgen van het hebben van een bepaalde nationaliteit wordt het tijd om onze theoretische bril op te zetten en de vraag onder ogen te zien „wat die nationaliteit, die rehtens zo vele gevolgen heeft, nu eigenlijk is”.

Over het wezen van de nationaliteit zijn heel ingewikkelde discussies gevoerd. Zo is b.v. de vraag opgeworpen, of de nationaliteit een rechtsverhouding is tussen een individu en een staat of een status, die een persoon heeft en waarop hij een recht kan doen gelden. Vragen als deze laat ik — hoe interessant ze ook mogen zijn — huiten beschouwing.¹⁸

Laten we slechts vaststellen, dat de constatering, dat iemand volgens de nationaliteitswetgeving van een staat de nationaliteit van dat land heeft, impliceert dat de betreffende staat die persoon tot haar personenbestand rekent. Anders geformuleerd: alle mensen die de nationaliteit van een bepaald land hebben, vormen tezamen het personenbestand van dat land. Ik denk nu bij het geven van deze omschrijving

van het begrip nationaliteit aan de zogenaamde „algemene” nationaliteit, d.w.z. de nationaliteit op grond van de algemene nationaliteitswetgeving.

Dit is de meest gebruikelijke betekenis van de term: „nationaliteit”.

Soms wordt men nog met nationaliteit in een andere betekenis geconfronteerd: de zogenaamde „functionele” nationaliteit. We spreken van een „functioneel” nationaliteitsbegrip, als een wet b.v. zegt: „Als Nederlanders in de zin van deze wet worden beschouwd...”¹⁹, waarna een bepaalde omschrijving volgt.

Het is van belang deze functionele nationaliteit niet te verwarren met de algemene.

Een enkele keer komen we ook nog een term tegen als „sociologische” nationaliteit; iemand heeft de „sociologische” nationaliteit van een land, indien hij — afgezien van allerlei juridische formalismen — tot het personensubstraat van een staat moet worden gerekend.²⁰

Hierna zullen we ons echter met deze bijzondere nationaliteitsbegrippen niet meer bezig houden en ons concentreren op de „algemene” nationaliteit.

Mr. Gerard-René de Groot

¹ Tekst van een op 24 maart 1981 te Groningen en op 7 april 1981 te Zwolle gehouden lezing.

² Hartelijk dank ik de heer J. R. Sijmonsma voor de door hem bij de voorbereiding van dit opstel gemaakte opmerkingen.

³ Wetsontwerp 16 247, waarover binnenkort G. T. de Jong in het NJB beschouwingen wijdt.

⁴ Het voorontwerp plus toelichting is gepubliceerd als bijlage van het februari-nummer van het Personeel Statuut 1977; de tekst van het voorontwerp is ook te vinden op de p. 100-108 van Gerard-René de Groot, Gelijikheid van man en vrouw in het nationaliteitsrecht, Deventer 1977 (Pre-advies voor de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking, nr. 25).

⁵ Vgl. de toelichting op het voorontwerp, noot 12.

⁶ Vgl. art. 4 lid 2 Grondwet en C. W. v. d. Pot/A. M. Donner, Handboek van het Nederlandse Staatsrecht, Deventer 1977, 211.

⁷ Art. 43 Vreemdelingenwet.

⁸ Ko Swan Sik, Nationaliteit en het Volkenrecht, Deventer 1981, 16-22 (Pre-advies voor de Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht).

⁹ Art. 1 lid 1 Algemene Bijstandswet; vgl. echter ook art. 84 van die wet.

¹⁰ Reglement Rijksstudietoelagen 1960, art. 1 sub 2.

¹¹ Art. 6 Dienstplichtwet.

¹² Zie artt. 94, 100, 137 en 152 Grondwet.

¹³ Daarover A. G. J. J. Haandrikman, De nationaliteit in het internationaal privaatrecht, Deventer 1981 (Pre-advies voor de Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht).

¹⁴ J. G. Sauveplanne, Elementair Internationaal Privaatrecht, Sde druk, Deventer 1976, 24; E. Cohen Henriquez, I. P. R. Trends, Deventer 1980, 123.

¹⁵ H. U. Jessurun d'Oliveira, Vermolming van het nationaliteitsbeginsel, Personeel Statuut 1980, 2-6, 18-23; zie ook Haandrikman, t.a.p. (noot 13).

¹⁶ Waarover A. V. M. Struycken in het Personeel Statuut 1981, 2 e.v.

¹⁷ Zie voor een recent voorbeeld de Volkskrant van 4 april 1981, 51.

¹⁸ De Groot, t.a.p. (noot 4), 7.

¹⁹ De Groot, t.a.p. (noot 4), 5.

²⁰ De Groot, t.a.p. (noot 4), 5.

Het nationaliteitsrecht

Wie hebben nu de nationaliteit van een bepaald land, m.a.w. welke personen beschouwt een staat als zijn persoonsubstraat en zijn zo eng met die staat verbonden, dat talloze wetten *derhalve* op hen van toepassing worden verklaard?

Een kort historisch overzicht is hier op zijn plaats. Oorspronkelijk werden die personen tot het personenbestand van een staat gerekend, die op het grondgebied van die staat woonachtig waren. Voor circa 1800 speelde het begrip nationaliteit eigenlijk geen noemenswaardige rol. Anders geformuleerd: oorspronkelijk maakten staten nauwelijks onderscheid tussen een „vestigingsvergunning en naturalisatie”. Aan wie werd toegestaan zich permanent te vestigen op het grondgebied van een staat, werd tevens het burgerschap van die staat toegekend.²¹ Pas in het begin van de vorige eeuw kristalliseerde zich langzamerhand het begrip nationaliteit uit en maakte zich het begrip „nationaliteit” los van het begrip „woonplaats”. Het duidelijkst wordt dit geïllustreerd door par. 13 van de Pruisische wet van 31 december 1842: „Der Wohnsitz innerhalb unserer Staaten soll in Zukunft für ⁷allein die Eigenschaft als Preusse nicht begründen”.²² (De woonplaats binnen onze staten zal in de toekomst niet automatisch de eigenschap van Pruis met zich meebrengen). Maar aanvankelijk is alom de nationaliteit nog wel heel sterk aan een bepaald grondgebied gekoppeld: de belangrijkste verwervingsgrond van een nationaliteit was wel geboorte binnen het grondgebied van een staat, of — om het wat anders te formuleren — : het *jus soli*-element was nog overheersend in het nationaliteitsrecht. Vgl. b.v. in dezen art. 5 sub 1 BW (1838): Nederlanders zijn allen die binnen het Koninkrijk of deszelfs koloniën zijn geboren uit ouders, aldaar gevestigd”.²³ Later wordt de band tussen grondgebied (woonplaats, plaats van geboorte) en nationaliteit — tenminste in West-Europa — losser. De afstamming van mensen, van wie de nationaliteit moet worden vastgesteld, gaat de belangrijkste rol spelen; het *jus soli*-element (toekenning van de nationaliteit op grond van geboorte op het grondgebied van een staat) wordt afgelost door het *jus sanguinis*-beginsel (toekenning van de nationaliteit op grond van afstamming van een persoon, die de betreffende nationaliteit bezit), als leidend beginsel in het nationaliteitsrecht.

Welke criteria hanteren nu de meeste landen ter wereld bij de toekenning van hun nationaliteit?

Overal ziet men in de nationaliteitswetgeving een mengeling van *jus soli*- en *jus sanguinis*-elementen. Welke beginsel de overhand heeft hangt van het land af en wel met name van de vraag, hoe graag een land nieuwe burgers wil hebben. De klassieke immigratielanden laten in hun nationaliteitswetgeving het *jus soli*-element overheersen, terwijl de west-europese landen het accent op de afstamming (*jus sanguinis*) leggen.

Verder kennen uiteraard alle landen naturalisatiebepalingen; onder bepaalde voorwaarden en omstandigheden kunnen vreemdelingen in het personenbestand van een staat worden opgenomen. Een dergelijke naturalisatie wordt toegestaan als vreemdelingen goed ingeburgerd zijn; nationaliteitswetten eisen daartoe een verblijf van meerdere jaren in het land, waarvan men de nationaliteit wil verwerven. Personen, die gehuwd zijn met iemand die de betreffende nationaliteit al heeft, worden in de regel in een voorkeurs-

7 sich

positie geplaatst, daar hun assimilatiekansen groter zijn dan die van andere vreemdelingen.

En laten we tenslotte onder ogen zien, dat de nationaliteitswetten ook bepalingen bevatten, die aankondigen, dat de betreffende nationaliteit onder omstandigheden wordt verloren; de meest voorkomende verliesbepaling is wel, dat een nationaliteit wordt verloren, als vrijwillig een andere nationaliteit wordt verworven. Men gaat er van uit, dat wanneer iemand vrijwillig een andere nationaliteit verwerft, zijn banden met het oorspronkelijke vaderland dermate zijn verzwakt, dat het voor dat land geen zin meer heeft hem of haar als burger te beschouwen. Volgens sommige nationaliteitswetten wordt door een vrouw de nationaliteit ook verloren, wanneer zij met een buitenlander in het huwelijk treedt. En dikwijls vindt men bepaald, dat de nationaliteit wordt verloren door gedragingen, die ik als „anti-nationaal” zou willen betitelen (het treden in vreemde staatsdienst, etc.).

Doordat elk land in principe geheel autonoom is in het regelen van zijn nationaliteit, kan het uiteraard gemakkelijk voorkomen, dat meerdere staten een bepaalde persoon tot hun personenbestand rekenen. Zo'n persoon heeft dan meerdere nationaliteiten, wat voor hem meestal heel plezierig is (hij is bipatride of misschien zelfs polypatride). Anderzijds kan het ook voorkomen, dat een persoon nationaliteitsrechtelijk tussen wal en schip valt en geen enkele nationaliteit bezit. Zo'n apatride is slechts buiten de territoriale wateren van de staten thuis; hij kan door iedere staat worden uitgewezen; een zeer onaangename toestand.

Al zijn staten in beginsel geheel vrij bij het toekennen van hun nationaliteit, het is op z'n plaats te signaleren, dat staten intussen wel allerlei afspraken met elkaar hebben gemaakt betreffende de toekenning van nationaliteiten, hoewel deze afspraken niet altijd even „hard” zijn. Ondermeer wil men vrij algemeen staatloosheid (apatridie) vermijden. (Vgl. Verdrag tot beperking der staatloosheid gesloten op 30 augustus 1961 te New York Trb. 1967, 124), terwijl bipatridie eveneens internationaal wordt bestreden (Vgl. Verdrag betreffende beperkingen van gevallen van meervoudige nationaliteit en betreffende de militaire verplichtingen in geval van meervoudige nationaliteit gesloten op 6 mei 1963 te Straatsburg). Het bestrijden van apatridie is begrijpelijk: het is voor een individu zeer onwenselijk, dat hij geen nationaliteit heeft; op geen enkele staat kan hij in geval van nood dan een beroep doen. Algemeen vindt men daarom, dat elk mens een recht op een nationaliteit heeft en om dit recht te realiseren is onderlinge afstemming van de autonoom op te stellen regels betreffende de verwerving van de nationaliteit van de diverse landen een noodzaak. De zaak bij de bestrijding van de bipatridie ligt anders. Voor een individu is het over het algemeen niet onaangenaam nationaliteitsrechtelijk voor meerdere ankers te liggen, tenminste zolang hem geen dubbele militaire dienstplicht boven het hoofd hangt. Maar staten vinden bipatriden onaangenaam; bipatriden kosten staten geld.²⁵ Aan meer personen dan normaal moet een staat b.v. diplomatieke bescherming bieden en meer personen kunnen een beroep doen op de sociale voorzieningen van een land. En laten we niet de enorme complicaties vergeten, die bipatriden opleveren in het internationaal privaatrecht.²⁶

Tendensen in het nationaliteitsrecht

In het voorgaande hebben we al enkele algemene tendensen van het nationaliteitsrecht kunnen signaleren.

Allereerst herinner ik er aan, dat we als grote lijn in de nationaliteitswetgeving signaleerden, dat staten hun nationaliteitswetgeving autonoom kunnen inrichten en daarbij

een mengeling van *jus soli*- en *jus sanguinis*-criteria hantieren.

Verder zagen we, dat algemeen wordt erkend, dat men apatridie dient te vermijden, terwijl internationaal ook bipatridie als een onwenselijkheid wordt beschouwd.

Kunnen we nog meer algemene tendensen onderscheiden? Deze vraag moet ogenblikkelijk bevestigend worden beantwoord. In de vorige eeuw trachtten staten bovendien hun nationaliteitsregels zo in te richten, dat binnen één gezin in beginsel slechts één nationaliteit voorkwam (systeem unitaire).²⁷ Dat wil zeggen, dat binnen één gezin man, vrouw en kinderen dezelfde nationaliteit dienen te hebben en u zult al wel raden, dat in dezen de nationaliteit van de man maatgevend was. Als een vrouw met een buitenlandse man in het huwelijk trad, verloor zij in principe de eigen nationaliteit en verwierf zij in plaats daarvan de nationaliteit van haar nieuwe echtgenoot, terwijl dan vervolgens ook de kinderen uit het huwelijk geboren, de nationaliteit van die man verwierven. In het begin van deze eeuw kwam men wat terug op dit systeem. Men begon het wat vreemd te vinden, dat de nationaliteitsrechtelijke banden van een vrouw met haar vaderland door een huwelijk met een buitenlander automatisch werden verbroken (conform het recht van sommige landen, zelfs als de vrouw daardoor staatloos werd; zo b.v. in Nederland tot 1936!). En zo ontwikkelde zich het systeem waarin de gezinseenheid centraal stond naar een dualistisch systeem, dat op dit moment in de nationaliteitswetgeving van heel veel landen is neergelegd: door het huwelijk met een buitenlander wordt door de vrouw de eigen nationaliteit niet automatisch verloren; binnen een gezin kunnen meerdere nationaliteiten voorkomen. Toch is het feit van het huwelijk wel van invloed op de nationaliteitsrechtelijke positie van echtgenoten. In vele landen heeft de buitenlandse vrouw b.v. een optierecht op de nationaliteit van haar echtgenoot. Zo'n optierecht heeft tenminste twee redenen. In de eerste plaats zal duidelijk zijn, dat dit optierecht in de regel een overblijfsel is van de vroegere regeling, waarbij de vrouw automatisch de nationaliteit van haar echtgenoot verwierf. Maar er is ook nog een meer fundamentele grondslag voor het optierecht. We bespraken al, dat vreemdelingen die in een land zijn ingeburgerd de nationaliteit van een land door naturalisatie kunnen verwerven. Ingeval van een huwelijk met iemand die een bepaalde nationaliteit bezit, is een grote garantie van ingeburgerd zijn (of worden) aanwezig, zodat het redelijk is, dat zo'n buitenlandse echtgenoot op gemakkelijke wijze het burgerschap van het land van de echtgenoot kan verkrijgen. Deze stap wordt door het aanbieden van een optierecht gemakkelijk gemaakt.

Eén en ander brengt ons echter naar een ander punt; als het redelijk is dat een buitenlandse vrouw die b.v. een Nederlander huwt de kans wordt geboden om het Nederlanderschap op tamelijk eenvoudige wijze te verkrijgen, omdat haar assimilatie in de Nederlandse samenleving op behoorlijke wijze is gegarandeerd, valt niet goed in te zien, waarom een buitenlandse man, die met een Nederlandse vrouw in het huwelijk treedt niet dezelfde kans moet worden geboden! Moeten man en vrouw in het nationaliteitsrecht niet op gelijke wijze worden behandeld, wat betreft de mogelijkheid om op redelijk eenvoudige wijze elkaars nationaliteit te verwerven? In Europa wordt deze vraag tegenwoordig vrij algemeen bevestigend beantwoord.²⁸ Straks wil ik nog met u ingaan op de vraag op welke wijze deze gelijke behandeling dan gestalte dient te krijgen. Moet b.v. ook aan de buitenlandse man in geval van een huwelijk met een Nederlandse vrouw een optierecht worden gegeven, of moeten we aan een andere regeling denken?

Het loslaten van het unitaire systeem wierp nog een vol-

gende vraag op: is het redelijk om de nationaliteit van wettige kinderen steeds af te leiden van de vader, als vader en moeder een verschillende nationaliteit hebben. Moeten ook wettige kinderen niet de nationaliteit van de moeder kunnen afleiden? Steeds meer landen neigen er toe hun nationaliteitsrecht zo in te richten, dat wettige kinderen de nationaliteit aan beide ouders kunnen ontleenen.²⁹ Dat deze neiging in conflict komt met het zoëven gesignaleerde beginsel van bestrijding ligt voor de hand.

Laten we de tot nog toe gesignaleerde tendensen nog even samenvatten:

- landen neigen ertoe in hun nationaliteitswetgeving ius-sanguinis en ius-elementen met elkaar te vermengen
- men wil apatridie bestrijden
- men tracht bipatridie te vermijden
- het streven naar gezinseenheid in nationaliteitszaken is losgelaten; de gehuwde vrouw kan tegenwoordig vrijwel conform alle wetgevingen een andere nationaliteit dan haar man hebben
- het wordt wenselijk gevonden, dat een buitenlander die een huwelijk sluit met iemand die een bepaalde nationaliteit heeft, die nationaliteit op eenvoudiger wijze kan verwerven dan andere vreemdelingen, die naturalisatie wensen
- in vele landen vindt men dat man en vrouw op gelijke wijze moeten worden behandeld, wat betreft de mogelijkheid om op redelijk eenvoudige wijze elkaars nationaliteit te verwerven
- voorts vindt men het niet onwenselijk, dat kinderen, wier ouders verschillende nationaliteiten hebben, zowel van de vader als van de moeder hun nationaliteit kunnen afleiden.

Deze hier genoemde tendensen zijn niet limitatief; men zou er b.v. nog aan kunnen toevoegen de neiging om wettige en onwettige kinderen zoveel mogelijk op gelijke wijze te behandelen. Maar ik laat het voor het kader van mijn betoog bij de tot nu toe aangegeven tendensen om niet al te onoverzichtelijk te worden.

Misschien hebben sommigen van u zich er over verbaasd, dat ik zo uitvoerig heb stilgestaan bij alle mogelijke ontwikkelingen in het nationaliteitsrecht en eigenlijk weinig heb gesproken over de eisen, die het streven naar gelijkheid van man en vrouw in het nationaliteitsrecht stelt. Dit is met opzet gebeurd. In abstracto zijn namelijk vele verschillende nationaliteitsregelingen denkbaar, die alle voldoen aan het vereiste, dat ze op geen enkel punt de man of de vrouw discrimineren. De hamvraag is echter, welke van deze oplossingen men moet kiezen om tegelijk bepaalde andere tendensen (bestrijding van apatridie, vermindering van bipatridie) tot hun recht te laten komen. In hoeverre men het principe van gelijkheid van man en vrouw in het nationaliteitsrecht gestalte wil geven en op welke wijze men dit doet, hangt in laatste instantie uitsluitend af van de mate waarin men die andere uitgangspunten wil verwerkelijken!

Discriminatie in de geldende wet op het Nederlanderschap en Ingezetenschap van 1892

Op meerdere punten worden man en vrouw in de wet op het Nederlanderschap en Ingezetenschap ongelijk behandeld.³⁰ Het begint al direct in art. 1: Wettige kinderen en erkende onwettige kinderen hebben het Nederlanderschap indien hun vader Nederlander is; het Nederlanderschap van de moeder is slechts relevant als het een niet-erkend onwettig kind betreft of een ander in Nederland geboren kind, dat geen nationaliteit aan de vader ontleent. Vraag: moeten ook de wettige en erkende onwettige kinderen hun Nederlanderschap niet onder bepaalde voorwaarden van de moeder

kunnen afleiden, en zo ja, welke moeten dan deze voorwaarden zijn?

Een andere duidelijke discriminatie zit in art. 8 e.v.: een buitenlandse vrouw die met een Nederlander huwt, heeft een optierecht op de Nederlandse nationaliteit; een buitenlandse man, die een Nederlandse vrouw huwelijksrouw belooft, heeft ditzelfde recht niet. Vraag: moet ook de buitenlandse man geen optierecht krijgen op het Nederlanderschap of moet het optierecht aan de buitenlandse vrouw worden ontnomen om de gewenste gelijkstelling van beide geslachten te verwezenlijken?

Ik zie er in het kader van dit betoog van af op talloze kleine discriminaties te wijzen: de invloed van verlies van het Nederlanderschap door de vader op het Nederlanderschap van de kinderen (art. 7 sub 1) etc. Met betrekking tot de beide boven gesignaleerde ongelijkheden in het Nederlandse nationaliteitsrecht wil ik met u bekijken, hoe de oplossingen zijn van het reeds gesignaleerde Voorontwerp Wet Nederlanderschap uit 1976.

(wordt vervolgd)

Mr. Gerard-René de Groot

²¹ Walter Schätzel, *Geschichte der Staatsangehörigkeit*, in: *Gedenkschrift für Stelio Seferiades*, Athene 1960.

²² Preussische Gesetzessammlung 1843, 15.

²³ De bepaling gold tot de invoering van de huidige Wet op het Nederlanderschap en Ingezetenschap van 1892.

²⁴ Art. 15 lid 1 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens; art. 24 lid 3 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966; zie ook *Ko Swan Sik*, t.a.p. (noot 8), 27.

²⁵ Vgl. de opmerking van C. J. H. Brunner tijdens het debat over het pre-advies van De Groot (noot 4) weergegeven in *Ned. Vereniging voor Rechtsvergelijking*, nr. 26, Deventer 1978, 43.

²⁶ B.v. in het internationale namenrecht; vgl. *Struycken*, in *Personeel Statuut* 1981, 2-10, 18-23.

²⁷ Bernard Dutoit, *La nationalité de la femme mariée*, Volume I: Europe, Genève 1973, 5-12.

²⁸ *De Groot*, t.a.p. (noot 4), 76 e.v.

²⁹ *De Groot*, t.a.p. (noot 4), 84 e.v.

³⁰ Hierover uitvoerig *De Groot*, t.a.p. (noot 4), 49-57.